

Walter Benjamin

Program för en proletär barnteater

Inledning

Varje proletär rörelse, som en gång för alla undkommit den parlamentariska diskussionens mönster, ser den nya generationen som den allra starkaste men också den allra farligaste bland de krafter den plötsligt oförberett står inför. Den parlamentariska dumhetens själv-säkerhet beror just på att de vuxna håller sig till varandra. Över barn har dock fraser ingen makt. På ett år kan man göra så att alla barn i hela landet upprepar dem. Frågan är emellertid hur man gör så att partiprogrammets efterföljs efter tio eller tjugio år. Och därtill för-mår inte fraser det minsta.

Den proletära uppfostran måste

byggas utifrån partiprogrammet, eller rättare sagt, på klassmedvetandets grund. Men partiprogrammet kan inte vara den klassmedvetna barnuppfostrans instrument, eftersom den i sig mycket viktiga ideologin bara når barnet som fras. Vi frågar helt enkelt, men vi kommer inte upphöra att fråga, efter instrument för en klassmedveten uppfostran av proletära barn. Därvidlag kommer vi i det följande att bortse från vetenskaplig undervisning eftersom barn långt innan de blir proletärt undervisade (i teknik, klasshistoria, retorik mm) måste bli uppfostrade proletärt. Vi börjar vid det fjärde levnadsåret.

Den borgerliga uppfostran av små barn är systemlös, vilket motsvarar

bourgeoisiens situation som klass. Självallet har bourgeoisien sitt uppfostringssystem. Dess omänskliga innehåll förräder sig just därigenom, att det misslyckas i den tidiga barndomen. I denna ålder kan bara det sanna ha en produktiv inverkan. Den proletära uppfostran av barn måste skilja sig från den borgerliga främst genom sitt system. Här betyder system en ram. För proletariatet vore det olidligt om man, som i de borgerliga lekskolorna, var sjätte månad introducerade en ny pedagogisk metod med de senaste psykologiska finnesserna. Överallt är intresset för »metoden« en typisk borgerlig inställning, en ideologi för dagdrivare som fortsätter i upptrampade spår, och i detta fall utgör pedagogiken inget undantag. Den proletära uppfostran behöver alltså under alla omständigheter en ram, ett sakområde, *inom* vilket man uppfostrar, och inte, likt bourgeoisien, en idé, *till* vilken man uppfostrar.

Nu måste vi motivera, varför den proletära barnteatern är ramen för den proletära barnuppfostran från det fjärde till det fjortonde levnadsåret. Uppfostran av barnet kräver *att hela dess liv berörs*. Den proletära uppfostran kräver att det *uppfostras inom ett begränsat område*. Detta är frågans positiva dialektik. Eftersom nu hela livet i dess oöverskådliga rikedom bara ramas in och framträder som ett avgränsat område på teatern, så måste den proletära barnteatern vara den dialektiskt bestämda orten för uppfostran av det proletära barnet.

Spänningens schema

Om den barnteater som vi nu talar om sammanhänger med den stora teatern genom dess historias höjdpunkter låter vi vara osagt. Däremot måste vi med största bestämdhet fastställa, att denna teater inte har någonting gemensamt med den nutida borgerliga teatern. Bourgeoisiens teater bestäms ekonomiskt av profiten; sociologiskt är den framför och bakom kulisserna ett sensationens instrument. Annat är det i fallet med den proletära barnteatern. Precis som bolsjevikernas första handling var att resa den röda fanan, så var deras första instinkt att organisera barnen. I denna organisation har den proletära barnteatern, den bolsjevistiska uppfostrans grundmotiv, utvecklats till ett centrum. Detta faktum kan kontrolleras genom en blick på bourgeoisien, en kontroll som fungerar: för bourgeoisien är ingenting så farligt för barn som teater, vilket inte bara är en rest av den gamla borgarskräcken för kringresande komedianter som stjal barn. Det förängsligade medvetandet skräms framför allt av att se teatern frambesvärja framtidens starkaste kraft hos barnen. Och detta medvetande leder den borgerliga pedagogiken till att bannlysa teatern. För hur skulle de reagera om denna eld – i vilken lek och verklighet sammansmälter till en sådan enhet för barnen att spelade lidanden går över i äkta, låtsat prygel i verkligt – blev kännbar på nära håll.

Och ändå: denna teaters föreställningar är inte som inom den borgerliga det egentliga målet för det koncentrerade kollektiva arbetet som utförs i barnklubbarna. Här kommer föreställningen till stånd vid sidan av, man kunde säga som genom ett misstag, nästan som ett spratt av barnen, som på detta sätt avbryter det principiellt sett aldrig fullbordade lärandet. Ledaren lägger inte mycket vikt vid denna avslutning. För honom kommer det i första hand an på de spänningar som når sin lösning i sådana föreställningar. Det kollektiva arbetets spänningar är uppfostrande. Det överilade, alltför sena, outhärdade uppfostrande arbete som den borgerlige regissören utför på sina skådespelare bortfaller i detta system. Varför? Därför att ingen barnklubsledare kan lyckas med att på borgerligt sätt utöva ett omedelbart inflytande på barnens »moraliska personlighet«. Moralisk inverkan är inte möjlig här. Omedelbar inverkan är inte möjlig här. (Och på sådana möjligheter beror den borgerliga teaterns regi). Det enda som räknas är ledarens förmedlade inverkan på barnen genom stoff, uppgifter och arrangemang. De oundvikliga moraliska konfliktlösningarna och korrigeringarna företar barnkollektivet självt. Därför måste barnateaterns föreställningar fungera som en moralisk instans för de vuxna. Inför en barnteater kan en publik inte inta en överlägsen position. Den som ännu inte

är alldeles fördummad kommer kanske att skämmas.

Men inte heller det för vidare. Proletär barnteater kräver obönhörligen ett kollektiv som publik för att vara fruktbar. Med ett ord: klassen. På samma sätt är det endast klassen som har en osviklig känsla för kollektivens tillvaro. Folkförsamlingen, armén och fabriken är sådana kollektiv. Men ett sådant kollektiv är även barnen. Och det är arbetarklassens privilegium att stå med öppna ögon inför barnens kollektiv, vars konturer aldrig blir synliga för bourgeoisie. Detta kollektiv utstrålar inte bara de starkaste krafterna, utan även de mest aktuella. Barns skapande och beteenden äger i själva verket en oöverträffad aktualitet. (Vi hänvisar här till de bekanta utställningarna¹ av de senaste barnteckningarna).

När ledarens »moraliska personlighet« sätts ur spel frigörs oerhörda krafter för det mest geniala i uppfostran: iakttagelsen. Endast iakttagelsen är den osentimentala kärlekens hjärta. Den uppfostrande kärleken duger inte, då den i nio fall av tio tränger bort iakttagandet, och därmed också barnets frimodighet och lust, genom sin välvillighet och förmenta överlägsenhet. Den är sentimental och fåfång. Men för den som iakttar – och först här börjar uppfostran – blir ett barns varje handling och gest en signal. Inte så mycket en signal från det omedvetna, i form av latenser, förträngningar och censurer, vilket

1. I Benjamins övriga texter framgår inte vilka dessa »bekanta« utställningar är. Övers anm.

psykologerna menar, utan en signal från en värld i vilken barnet lever och för befäl. Den nya kunskap om barn som utvecklats i de ryska barnklubbarna har präglat lärosatsen, att barnet lever i sin värld såsom en diktator. Därför är »signallära« inte bara ett uttryck. Nästan varje gest är en befallning och en signal i en omvärld, i vilken endast geniala människor har slagit upp sina ögon. Framför allt gjorde Jean Paul² det.

I alla sektioner är improvisationen central³, eftersom föreställningen i sista hand endast är den improviserade syntesen av sektionernas arbete. Improvisation måste råda: den är det tillstånd ur vilket signalerna, de signalerande gesterna, dyker upp. Och därför måste just föreställningen eller teatern vara syntesen av dessa gester: bara denna konstform har den oförutsägbara engångskaraktär i vilka barnets gester finner sin rätta plats. Vad man tvingar ur barnet i form av avrundade prestationer kan aldrig mäta sig med improvisationens äkthet. Den aristokratiska dilettantism, som syftade till sådana konstprodukter från de arma eleverna, fyllde slutligen bara sina skåp och sitt minne med skräp, som vårdades ömt för att sedan plockas fram och återigen plåga de egna barnen med påminnelser om deras tidiga barndom. Barnets arbete är inriktat, inte på produktens »evighet«, utan på gestens »ögonblick«. Som det förgängliga konst tillhör teatern barnet.

Lösningens schema

Det uppfostrande arbetet i sektionerna är för föreställningen vad spänningarna är för upplösningen. Inför föreställningen träder ledaren helt tillbaka. Ty ingen pedagogisk klokhet kan förutse hur barnen i tusen överraskande variationer sammanför de skolade gesterna och färdigheterna till en teatral totalitet. Om uruppförandet inte sällan är det gynnsammaste tillfället för yrkesskådespelaren att variera sin instuderade roll, så fullbordar det första framträdandet variationens genialitet hos barnet. Föreställningen skiljer sig från den uppfostrande skolningen genom den radikala frigörelse av leken, som de vuxna endast kan bevitna.

Den disciplin som bourgeoisien kräver av barnen är dess skamfläck. Proletariatet däremot disciplinerar bara de uppväxande proletärerna, dess ideologiska klassuppfostran börjar med puberteten. Den proletära pedagogiken visar sin överlägsenhet genom att den garanterar barnen deras barndoms fullbordan. Det område inom vilket detta sker behöver inte vara isolerat från klasskampens arena. Spel och lekar kan, ja måste kanske få sitt innehåll och sina symboler därifrån. Men ett fullkomligt herravälde över barnet kan den proletära pedagogiken inte bygga upp, och det kommer den aldrig att göra anspråk på.

2. Tysk författare (1763-1825). Övers anm.

3. Med sektioner menas här avdelningar för teaterverksamhetens olika aspekter, såsom förfärdigandet av rekvisita, recitation, dans med mera. Övers anm.

Därför behöver inte proletariatet heller alla de tusen ord med vilka bourgeoisie maskerar sina klassintressen inom pedagogiken. Man kommer att kunna avstå från »fördomsfria«, »förståelsefulla«, »inkännande« praktiker och »barnkära« uppfostrarinnor.

Föreställningen är den stora skapande pausen i uppfostran. Den är i barnens rike vad karnevalen var i äldre kulturer. Det som är överst hamnar underst, och liksom herrarna i Rom betjänade slavarerna under saturnalierna står barnen på scenen under föreställningen och undervisar och uppfostrar de uppmärksamma uppfostrarna. Nya krafter och nya impulser framträder, som ledaren aldrig kunde ha anat sig till under arbetets gång. Han lär känna dem först genom den vilda frigörelsen av barnets fantasi. Barn som spelat teater på det viset har frigjorts under sådana föreställ-

ningar. I skådespelandet fullbordas barndomen. Barnen tar inte med sig några rester från en sådan barndom, som senare blir gråtmilda barndomsminnen och hämmar osentimental aktivitet. Denna teater är samtidigt den enda användbara för barn som åskådare. När vuxna spelar för barn är resultatet bara löjeväckande.

I denna barnteater ligger en kraft som kommer att förrinta den nutida borgerliga teaterns pseudorevolutionära åtbörder. Ty idépropaganda är aldrig verkligt revolutionär – den lockar till utförbara aktioner här och där, som förflyktigas vid det första ögonblicket av nykter besinning vid teaterns utgång. Verkligt revolutionär är bara det Kommandes hemliga signal, som talar ur barnets gest.

*Översättning från tyskan
av Jakob Norberg*